

ment [S. xvii]. *Albirança* [Llull: «aquell qui guerreja per ~ de rahó e de discreció de son enteniment», *Blanquerna* I, 232.16]. *Obrador*, *obrador*, *MVayreda*, *Punyalada*, p. 61. *Albedriar*, veg. supra. En forma sàvia. *Arbitre* [S. xiii, Cost. de Tortosa; a evitar el vulgar *àrbrit*, en què tant insisteixen alguns], ll. *arbitèr*, *-tri*, id.; d'on *arbitral* [mj. S. xiv, *AlcM*], *arbitratge* [S. xix, encara manca en els diccs. de principi del segle]. *Arbitri* [S. xiii, Usatges; doc. de 1318, Finke, *Acta Ar.* III, 362; però la variant *arbitre* predomina des de Llull⁵ fins al S. xv (exs. en *AlcM*; *DAG*; Careta, s. v. *albedrio*)], del ll. *arbitrium* (veg. supra); *arbitrista*; una derivació *albetriar* tingué curs també en català antic ja a fi S. xiii;⁶ *arbitració* [Cost. Tortosa; Eiximenis, *Dones*, cap. 301, *Prosis.* vi, v. 15, *EntreDL.*, 201]; *arbitrador* [1311, *AlcM*]; *arbitrament*; *arbitratori*. *Arbitrari* [S. xvii, *Const. Cat.*], del ll. *arbitrarius* id. (per al sentit del qual, veg. Ernout-M.); *arbitrarietat*.

¹ Conjecturaven que era una forma provinent d'*AUGURIUM*, amb un suposat **avir* o **auvir* que des d'una noció com 'auguri' o 'pressentiment' hauria passat a 'visió imprecisa, treballosa'; i transmetent-se al verb 'veure endevinant'; idea defensada per Montoliu (*Est. Et. Cat.*, s. v.; *BDC* IV, 53-54, cf. 56);²⁵ i acceptada, de primer, fins per Spitzer (*NphMgn* xxii, 121n.). Montoliu pretenia confirmar-ho amb *AVERANY*, que sortiria d'una forma d'*AUGURIUM* semblant a aquella, però aquest mot té un altre origen, sense relació amb *augurar* ni amb *albirar*. Però ja Nonell, *Gram. de la Ll. Cat.*, p. 157, reconegué la bona etimologia *ARBITRARI*, i s'hi adheriren Tallgren (*Glanures* I, 162-3) i fins Spitzer (*Litbl.* xxxv, 396). — ² Oc. *veire*, en canvi, ve de *VITRUM* (com el fr. *verre*, it. *vetro*). — ³ Que per tant no fou originalment postverbal d'*albirar* sinó prolongació directa de l'abstracte llatí. Posteriorment sí que el joc analògic amb tants altres postverbals va fer que la forma *albir* reemplaçés aquella. — ⁴ On el mot pren el mateix matís d'avalorar a bell ull' que té *albirar* en un inventari nàutic català del mateix segle (cit. *DAG* i *AlcM*), «clavó e perns vells que *albirarà* a quatre quintars». — ⁵ «Accidia ni altre peccat no són tan forts --- que pusquen destruir a hom lo franch *arbitre*», *Blanquerna* (*NCL* I, 108.27). — ⁶ «Los damundits *albetriadors* meten mans d'*albetriar* la sal del cap del stany, de munt en munt, e escriuen cascun munt a son senyor, segons que és la quantitat del munt aestimada o *albetriada*», doc. eivissenc, Macabich, *Feudalismo*, p. 10.

Albissons, V. *albó* *Albita*, V. *alba*

ALBIXERES, 'gratificació per una bona notícia', mot avui oblidat quasi pertot en català, però molt freqüent en la llengua medieval, on algun cop encara designa les notícies mateixes: germà del cast. *albricas*, port. *alviçaras*, i provinent, com aquests, d'una forma de l'àr. *bišāra* o *būšrā*, que té ja aquelles dues significacions, i que en l'àrab d'Espanya s'usaria en

una variant vulgar **bišra*. □ 1.^a doc.: S. XIII (Jaume I) en el sentit corrent; 1351 en el de 'bona notícia'.

En la *Crònica* de Jaume I apareix sovint, en part en plural (*AlcM*), i també en singular, ús poc corrent fora d'aquest text: «demana'ns *albixera*, e nós dixem que la li dariem segons les noves que 'ns aduia», «e dix-nos: senyor, *albixera* --- e nós dixem: amichs leixats-nos vençre la batayla e puyó donar-vos-em *albixera*» (ed. Ag., 259, 434). Aquesta és no solament l'acc. més divulgada sinó de molt la més corrent, però indubtablement va existir també l'altra, de 'bona notícia' (sense referència a gratificació), la qual, fora de l'àrab, a penes es coneix més que en català. Gulsoy llegeix en els Manuals de Consells del municipi de València (inèdits): «a 'N B. Rocha o a 'N J. Paloma, per les *albixeres* e bon novell que havien portat. 2500 sous»; en un sermó de la Quaresma de St. Vicent (1413): «Jhesu Xrist resuscitat dix a Sent Gabriel — Vés, porta *albixera* a la mia mare» (308.115).

Entre les formes romàniques, el català va servir la més semblant a l'aràbiga, car, per més que el mot té diverses variants en la llengua d'origen, la seva arrel és amb š i totes les variants allà són amb aquesta consonant (alterada en les llengües germanes). Però això va suscitar la qüestió de si el mot català s'accentuava a la *i* (com ho escrivien Fabra, *Gram.*, 1912 i *DOrt.*) i els *DAG* i *Bal.*, o en la *e* com digué Moll (*AORBB* II, 340; *AlcM*),⁴ però si aquells només es fundaven en l'indicí de l'accentuació en la *i* per part de les altres llengües romàniques, aquest no en tenia d'altre que l'accentuació de l'ètimon en àrab, que admetia ser *bišāra*; i si aquella raó tenia rèplica, aquesta en té tant o més, com sigui que en àrab hi ha diverses variants i la preferida per Moll és ben incert que sigui el veritable ètimon.²

Importava aclarir si el mot sobrevivia en algun punt. I en efecte és encara molt recordat a l'Oest de Tàrbena, a Castalla. Justament Enric Valor i Vives, observador fi i constant del llenguatge, no sols escriptor ben important, sinó fill d'allí i estudiós tota la vida dels costums, lèxic i tradicions populars, va comunicar-me (1952) la definició de la *processó de les albixeres* — accentuat així per tota la gent de la vila —, «comitiva que ix el dissabte de glòria resant els 'passos', des del convent, i puja al castell, on hi ha l'ermita, a visitar la Verge i donar-li la bona nova de la Resurrecció». Giner i March interrogà al cap de poc diversos fills de Castalla, amb el mateix resultat: tots coincideixen que no hi ha altra accentuació que en la *i*; la mare d'E. Valor, d'uns 75 anys, diu que tenia consciència que *albixeres* vol dir pròpiament 'la bona notícia que donen a algú', i, detallant els passos de la processó, precisava que de les dones que, pujant la fatigosa costa del Castell, arribaven primer a l'ermita, es deia que guanyaven *les albixeres*: aquestes deien a la Mare de Déu unos «trobos» o versos valencians tradicionals, comunicant-li la resurrecció del Fill, i d'això en deien *cantar les albixeres* (ara ho fan en castellà, però ella recorda trossos de l'antic text en català, i